

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

Διευθύντης: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

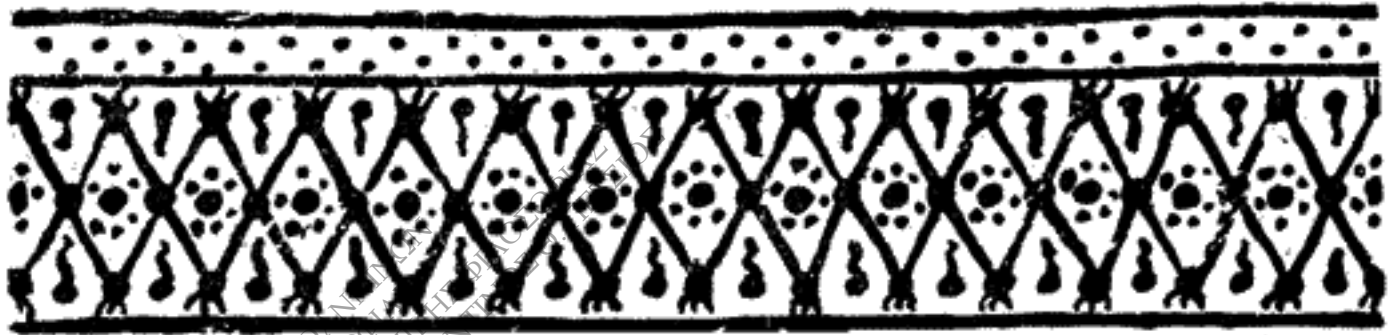
1943

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
38 - ΣΤΑΔΙΟΥ - 38
ΑΘΗΝΑΙ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ
ΛΕΥΚΟΝΤΗΣ ΑΝ

ΝΑ 2008

FRANCIS BACON

ΦΙΛΙΑ

Ήταν δύσκολο για κείνον πού τό ειπε, νά βάλη σέ λίγες λέξεις περισσότερη ἀλήθεια μαζί και ψέμμα, ἀπ' ὅση στήν ἀκόλουθη ρήση: «Ὁποῖος εὐχαριστιέται στή μοναξιά, εἶναι ἀγριο θηρίο ἢ θεός». Γιατί εἶναι πολύ ἀληθινό, ὅτι μιά ἐμφυτη ἀποστροφή κι' ἕνα κρυφὸ μῖσος γιά τήν κοινωνία, σέ κάθε ἀνθρώπο, ἔχουν κάτι ἀπό τό ἀγριο θηρίο· εἶναι ὅμως ὀλότελα ψέμμα ὅτι θά μπορούσαν νάχουν ὀποιοδήποτε χαρακτήρα ἀπό τή θεία φύση· ἐκτός ἀν προέρχονται ὄχι ἀπό τήν ἀγαλλίαση στή μοναξιά, ἀλλ' ἀπό ἕνα ἔρωτα κι' ἀπό μιά ἐπιθυμία νά διαφυλάξουμε τήν ψυχή μας γιά μιάν ὕψηλότερη ἐπικοινωνία: ἔτσι ὀπως βρίσκουμε νάγινε πλαστά και προσποιητά σέ μερικούς ἔθνικούς· ὀπως στόν Ἐπιμενίδη τόν Κρήτα, στό Νουμά τόν Ρωμαῖο, στόν Ἐμπεδοκλή τόν Σικελό και στόν Ἀπολλώνιο τόν Τυανέα· κι' ὀπως ἔγινε ἀληθινά και πραγματικά σέ διαφόρους ἀπό τούς ἀρχαίους ἐρημίτες και πατέρες τής Ἐκκλησίας. Ἐλάχιστα, ὀμως, οἱ ἀνθρώποι ἀντιλαμβάνονται τί εἶναι ἡ μοναξιά και ὀως πού ἀπλώνεται. Γιατί τό πλήθος δέν εἶναι συντροφιά· και τά πρόσωπα εἶναι ἀπλῶς μιά πινακοθήκη πορτραίτων· κι' ἡ συνομιλία, μονάχα κύμβαλον ἀλαλάζον, ὀπου δέν ὀπάρχει ἀγάπη. Ταιριάζει σέ τοῦτο κάπως τό λατινικό ρητό: «Magna civitas, magna solitudo» («Μεγάλη πολιτεία, μεγάλη μοναξιά»)· γιατί σέ μιά μεγάλη πολιτεία οἱ φίλοι εἶναι σκορπισμένοι· ἔτσι, δέν ὀπάρχει ἐκεῖ γενικά ἡ φιλία πού ὀπάρχει σέ μικρότερες γειτονίες. Μποροῦμε, ὀμως, νά προχωρήσουμε περισσότερο, και νά βεβαιώσουμε μέ πολλήν ἀλήθεια· ὅτι εἶναι ἀπόλυτη κι' ἀξιοθρήνητη μοναξιά νά μῶς λείπουν οἱ ἀληθινοί φίλοι, πού χωρίς αὐτούς ὀ κόσμος εἶναι μονάχα ἔρημιά· κι' ἀν ἀκόμα πάrouμε μ' αὐτό τό νόημα τή μοναξιά, ὀποιοσδήποτε, μέσα στό πλαίσιο τής φύσης και τῶν αἰσθημάτων του, εἶναι ἀκατάλληλος γιά τή φιλία, εἶναι ἀγρίμι κι' ὄχι ἀνθρώπος.

Ὁ κύριος καρπός τής φιλίας εἶναι ἡ ἀ-

νακούφιση και τό ξεχείλισμα τοῦ πλεονάσματος και τῶν ἀποστημάτων τής καρδιάς, πού τά προκαλοῦν και τά προξενοῦν τά κάθε εἶδους πάθη. Ξέρουμε ὅτι οἱ ἀρρώστειες τοῦ πνιγμοῦ και τής ἀσφυξίας εἶναι οἱ πιό ἐπικίνδυνες γιά τό σῶμα· και δέ συμβαίνει πολύ διαφορετικά γιά τήν ψυχή· μπορεῖτε νά πάρετε τραχεία σμίλακα γιά νά λαμπικάρετε τό σηκότι, ἀτσάλι γιά νά λαμπικάρετε τή σπλήνᾶ· ἀνθηθειαφειοῦ γιά τά πνεμόνια· καστόριο γιά τό μυαλό· κανένα γιαιτρικό, ὀμως, δέν ἀνοίγει τήν καρδιά, ἐκτός ἀπό ἕναν ἀληθινό φίλο, πού νά μπορεῖτε νά τοῦ πῆτε, μ' ἕνα εἶδος λαϊκής ἐξομολόγησης, τούς πόνους, τίς χαρές, τούς φόβους, τίς ἐλπίδες, τίς ὀποψίες, τίς γνώμες κι' ὅτι βαραίνει τήν καρδιά.

Εἶναι παράξενο νά παρατηροῦμε πόσο μεγάλη ἀξία δίνουν οἱ μεγάλοι βασιλιάδες και μονάρχες σ' αὐτό τόν καρπό τής φιλίας, γιά τόν ὀποῖο μιλοῦμε: τόσο μεγάλη, πού τόν ἀγοράζουν, πολλές φορές διακινδυνεύοντας τήν ἀσφάλεια και τό μεγαλεῖο τους. Γιατί οἱ ἡγεμόνες δέ μποροῦν νά δρέψουν αὐτό τόν καρπό, γιαιτῖ ἀνάμεσα στή δική τους θέση και στή θέση τῶν ὀπηκῶν και ὀπηρετῶν τους ὀπάρχει μεγάλη ἀπόσταση, ἐκτός ἀν (γιά νά γίνουν ἱκανοί) ἀνεβάσουν μερικά πρόσωπα, ὀστε νά γίνουν σύντροφοί τους και σχεδόν ἰσοτιμοί μαζί τους, πράγμα πού πολλές φορές καταλήγει σέ ἀνωμαλίες. Οἱ νεώτερες γλῶσσες δίνουν σ' αὐτά τά πρόσωπα τό ὀνομα εὐνοοῦμενοι ἢ privados, σᾶ νάταν ζήτημα εὐνοίας ἢ οἰκειότητας. Τό λατινικό ὀμως ὀνομα «participes curarum» («μέτοχοι στίς μέριμνες») ἀγγίζει τήν ἀληθινή αἰτία και χρησιμότητα· γιαιτῖ αὐτό δημιουργεῖ τό δεσμό. Και βλέπουμε καθαρά ὅτι αὐτό ἔχει γίνε ὄχι μονάχα ἀπό ἀδύνατους κι' αἰσθηματικούς ἡγεμόνες, ἀλλ' ἀπό τούς πιό φρόνιμους και πιό πολιτικούς πού βασιλέψαν ποτέ, πού συχνά ἔβαλαν στό πλευρό τους μερικούς θεράποντές τους και τούς ὀνόμασαν φίλους τους κι' ἐπέ-

τρεψαν στους άλλους να τους αποκαλοῦν με τὸν ἴδιο τρόπο, χρησιμοποιώντας τὴ λέξη πού εἶναι κοινόχρηστη ἀνάμεσα στους ἰδιώτες.

Ὁ Α. Σύλλας, δταν κυβερνοῦσε τὴ Ρώμη, ἀνέβασε τὸν Πομπήιο (πού ἀργότερα ἐπωνομάστηκε Μέγας) σὲ τέτοιο ὕψος, πού ὁ Πομπήιος καυχῆθηκε ὅτι ἐξουσιάζει τὸ Σύλλα. Γιατί δταν ἀπόσπασε τὴν ὑπατεία γιὰ ἓνα φίλο του, ἀντίθετα στὴν ἐπιδίωξη τοῦ Σύλλα, κι' ὁ Σύλλας δυσαρεστήθηκε λίγο γι' αὐτὸ κι' ἄρχισε νὰ μιλά δυνατά, ὁ Πομπήιος γύρισε πάλι σ' αὐτὸν καὶ τὸν παρακάλεσε ρητὰ νὰ ἡσυχάσει: «Γιατί περισσότεροί λατρεύουν τὸν ἥλιο πού ἀνατέλλει παρά τὸν ἥλιο πού δύει». Ὁ Δέκιμος Βρούτος εἶχε ἀποκτήσει τόσο τὴν εὐνοια τοῦ Ἰουλίου Καίσαρα, πού ὁ τελευταῖος τὸν ἔβαλε στὴ διαθήκη του κληρονόμο του μετὰ τὸν ἀνεψιό του. Κι' αὐτὸς ἦταν ὁ ἄντρας πού εἶχε τὴ δύναμη ἐπάνω στὸν Καίσαρα νὰ τὸν παρασύρει στὸ θάνατό του. Γιατί δταν ὁ Καίσαρ ἤθελε νὰ διακόψει τὴ συνεδρίαση τῆς Συγκλήτου ἐξαιτίας μερικῶν κακῶν οἰωνῶν καὶ εἰδικὰ ἐνός ὄνειρου τῆς Καλπουρνίας, ὁ ἄντρας αὐτὸς τὸν σήκωσε ἀπαλά μετὰ τὸ χέρι του ἀπὸ τὸ κάθισμά του, λέγοντάς του ὅτι ἐλπίζει ὅτι δὲ θὰ διέκοπτε τὴ συνεδρίαση τῆς Συγκλήτου ὡς ὅτου ἡ γυναίκα του νὰ ἰδεῖ ἓνα καλύτερο ὄνειρο. Καὶ φαίνεται ὅτι ἡ εὐνοια τοῦ Καίσαρα σ' αὐτὸν ἦταν τόσο μεγάλη, ὥστε ὁ Ἀντώνιος, σὲ μιὰν ἐπιστολή, πού ἀναφέρεται ἐπὶ λέξει σ' ἓναν ἀπὸ τοὺς Φιλιππικούς τοῦ Κικέρωνα, τὸν ἀποκαλεῖ «Venefica» — Μάγισσα! σὰ νᾶχε γητέψει τὸν Καίσαρα. Ὁ Αὐγουστος ἀνέβασε τὸν Ἀγρίππα (μολονότι ἀπὸ ταπεινὴ καταγωγή) σὲ τέτοιο ὕψος, ὥστε, δταν συμβουλευτήκε τὸ Μαικίηνα γιὰ τὸ γάμο τῆς κόρης του Ἰουλίας, ὁ Μαικίηνας εἶχε τὸ θάρρος νὰ τοῦ πεῖ «ὅτι ἡ ἔπρεπε νὰ δώσει τὴν κόρη του στὸν Ἀγρίππα, ἢ νὰ τὸν θανατώσει, καὶ δὲν ὑπῆρχε τρίτος δρόμος, ἀφοῦ τὸν εἶχε κάνει τόσο μεγάλο». Ὁ Σεϊανός, πλάι στὸν Τιβέριο, εἶχε ἀνέβει σὲ τέτοιο ὕψος, πού χαρακτηρίζονταν κι' ἀναγνωρίζονταν γιὰ φίλοι. Ὁ Τιβέριος, σ' ἓνα γράμμα του σ' αὐτὸν, λέει: «Haec pro amicitia nostra non occultavi» («ἐξ αἰτίας τῆς φιλίας μας δὲ σοῦ τὸ ἐκρυψα»): κι' ἡ Σύγκλητος ὁμόφωνα ἀφιέρωσε ἓνα βωμὸ στὴ φιλία, σὰ σὲ θεά, ἀπὸ σεβασμὸ στὴν τρυφερὴ φιλία μετὰ τῶν τῶν δύο. Τὸ ἴδιο ἢ καὶ περισσότερο ἦταν ἀνάμεσα στὸ Σεπτήμιο Σεβήρο καὶ στὸν Πλαυτιανό. Γιατί ὁ πρῶτος ὑποχρέωσε τὸ μεγαλύτερο γιό του νὰ πάρει τὴν κόρη τοῦ Πλαυτιανοῦ καὶ ὑποστήριξε συχνὰ τὸν Πλαυτιανό δταν ἐπρόσβαλλε τὸ γιό του· κι' ἔγραψε τὰ ἐξῆς στὴ Σύγκλητο, σ' ἓνα γράμμα: «Ἀγαπῶ τὸν ἄντρα τόσο πολὺ, πού θὰ ἐπιθυμοῦσα νὰ ζήσει περισσότερο ἀπὸ μένα». Ἄν, βέβαια, οἱ ἡγεμό-

νες αὐτοὶ ἦταν καθὼς ἓνας Τραϊανός ἢ ἓνας Μάρκος Αὐρήλιος, θὰ μπορούσαμε νὰ σκεφθοῦμε ὅτι τὸ φέρισμό τους ἔβγαине ἀπὸ μιὰν ἀφθονὴ φυσικὴ καλωσύνη· ἐπειδὴ ὁμοῦς ὅλοι αὐτοὶ ἦταν ἄντρες τόσο συνεισθημοί, μετέτοια δυνατὴ κι' αὐστηρὴ διάνοια καὶ τόσο μεγάλοι ἐγωῖστες, ἀποδείχεται καθαρῶτα ὅτι εὗρισκαν τὴν εὐδαιμονία τους (τὴ μεγαλύτερη πού ἔλαχε ποτὲ σὲ θνητούς) μισή, ἂν δὲν εἶχαν ἓνα φίλο νὰ τὴν ὀλοκληρώσει: καὶ τὸ πιὸ σημαντικὸ, ἦταν ἡγεμόνες πού εἶχαν γυναῖκες, γιούς, ἀνεψιούς· κι' ὁμοῦς ὅλοι αὐτοὶ δὲ μπορούσαν νὰ τοὺς δώσουν τὴν ξεκούραση τῆς φιλίας.

Δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦμε τί παρατήρησε ὁ Κομμίν γιὰ τὸν πρῶτο κύριό του, τὸ Δοῦκα Κάρολο τὸν Τολμηρό· ὅτι δὲν ἤθελε ν' ἀνακοινῶνε τὰ μυστικά του σὲ κανένα, καὶ προπάντων ἐκεῖνα πού τὸν τάρραζαν περισσότερο. Καὶ πάνω σ' αὐτὸ ὁ Κομμίν συνεχίζει καὶ λέει ὅτι κατὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς του «τὸ κλείσιμο αὐτὸ στὸν ἑαυτὸ του χάλασε καὶ παρά λίγο νὰ καταστρέψει τὸ λογικὸ του». Ἀσφαλῶς, ὁ Κομμίν θὰ μπορούσε νὰ κάνει τὴν ἴδια κρίση, ἂν ἤθελε, γιὰ τὸ δεύτερο κύριό του, τὸ Λουδοβίκο Ἐνδέκατο, πού τὸ κλείσιμο του στὸν ἑαυτὸ του ἦταν πραγματικὰ τὸ μαρτύριό του. Ἡ παραβολὴ τοῦ Πυθαγόρα εἶναι σκοτεινὴ, ἀλλὰ ἀληθινὴ: «Μὴν τρῶς τὴν καρδιά σου». Χωρὶς ἄλλο, ἂν θέλαμε νὰ χρησιμοποιήσουμε μιὰ σκληρὴ φράση, ὅσοι δὲν ἔχουν φίλους γιὰ νὰ τοὺς ἐκμυστηρευθοῦν, εἶναι καννίβαλοι τῆς καρδιάς τους. Ἐνα πρᾶγμα ὁμοῦς εἶναι ἀξιοθαύμαστο (καὶ μ' αὐτὸ θὰ καταλήξω γιὰ τὸν πρῶτο καρπὸ τῆς φιλίας), ὅτι ἡ ἐπικοινωνία τοῦ ἑαυτοῦ μας μετὰ τὸ φίλο μας προκαλεῖ δύο ἀντίθετα ἀποτελέσματα· διπλασιάζει τὴς χαρὲς καὶ διχοτομεῖ τὴς λύπες. Γιατί δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος πού νὰ μοιράζεται τὴς χαρὲς του μετὰ τὸ φίλο του καὶ νὰ μὴ χαίρεται πιὸ πολὺ· καὶ δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος πού νὰ μοιράζεται τὴς λύπες του μετὰ τὸ φίλο του καὶ νὰ μὴ λυπᾶται λιγώτερο. Ἐτσι, στὴν πραγματικότητά τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς πάνω στὴν ψυχὴ, ἡ φιλία ἔχει τὴν ἴδια ἰδιότητα πού οἱ ἀλχημιστές πίστευαν ὅτι εἶχε ἡ φιλοσοφικὴ πέτρα τους πάνω στὸ σῶμα, ὅτι προκαλεῖ ὅλα τ' ἀντίθετα ἀποτελέσματα, ἀλλὰ πάντα γιὰ ὄφελος καὶ γιὰ τὸ καλὸ τῆς φύσης. Ἀλλὰ καὶ χωρὶς νὰ καταφύγουμε στὴ βοήθεια τῶν ἀλχημιστῶν, θὰ βροῦμε μιὰ φανερὴν εἰκόνα τοῦ του στὴν κανονικὴ τάξη τῆς φύσης. Γιατί στὰ σώματα ἡ ἐνότητά δυναμώνει καὶ ἀναζωογονεῖ κάθε φυσικὴ ἐνέργεια· κι' ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ἀδυνατίζει κι' ἀμβλύνει κάθε βίαιη ἐντύπωση· καὶ τὸ ἴδιο γίνεται στὴν ψυχὴ.

Ὁ δεύτερος καρπὸς τῆς φιλίας εἶναι ὁ γεινὸς καὶ εὐεργετικὸς γιὰ τὴ νόση, ὅπως ὁ πρῶτος εἶναι γιὰ τὰ αἰσθήματα

Γιατί η φιλία, από τις θύελλες και τις τρικυμίες, κάνει μια ωραία μέρα στα αισθήματα· άλλ' από το σκοτάδι και τη σύγχυση των σκέψεων κάνει φώς στη νόηση. Κι ούτε πρέπει να το αντιληφθούμε αυτό μονάχα σ'α μια πιστή συμβουλή, που ένας άνθρωπος, παίρνει από το φίλο του· πριν όμως φτάσουμε αυτό, είναι βέβαιο ότι, όποιος έχει το μυαλό του υπερδεμένο με πολλές σκέψεις, θα δει να ξεκαθαρίζουν και ν' ανθίζουν το μυαλό κι' η νόησή του με την επικοινωνία και τη συνομιλία με κάποιον· άλλο: εκσφενδονίζει τις σκέψεις του πιο εύκολα· τις αποθηκεύει με περισσότερη τάξη· βλέπει πως φαίνονται όταν τις μεταβάλλει σε λόγια· κοντολογής, γίνεται σοφώτερος από τον έαυτό του· κι αυτό το πιο πολύ με συνομιλία μιας ώρας παρά με μιας ημέρας στοχασμό. Καλά είχε πει ο Θεμιστοκλής στο βασιλιά της Περσίας: ότι «ο λόγος ήταν σ'α μια άνοιχτή και απλωμένη ταπετσαρία, όπου το σχέδιο φαινόταν σ' όλη τη μορφή του, ενώ, μέσα στη σκέψη, ήταν σαν κουβαριασμένη». Ούτε ο δεύτερος αυτός καρπός της φιλίας, το ν' ανοίγει τη νόηση, περιορίζεται μονάχα σε φίλους που είναι ικανοί να δίνουν συμβουλές (είναι, φυσικά, οι καλύτεροι)· αλλά και χωρίς αυτό, ο άνθρωπος γνωρίζει τον έαυτό του, και φέρνει τις σκέψεις του στο φώς κι' ακονίζει το μυαλό του σ'α σε πέτρα που η ίδια δεν κόβει. Με μια λέξη, θάταν προτιμότερο ν' άφηγεται ο άνθρωπος τον έαυτό του σ' ένα αγαλμα ή σ' ένα πίνακα, παρά ν' άφισει τις σκέψεις του ν' άσφυκτιούν.

Πρόσθεσε τώρα, για να συμπληρώσει το δεύτερον αυτό καρπό της φιλίας, και το άλλο εκείνο, που είναι πιο φανερό και το παρατηρούν όλοι: την πιστή συμβουλή ενός φίλου. Ο Ηράκλειτος είπε καλά σ' ένα από τα αινίγματά του, ότι «το στεγνό φώς είναι πάντα το καλύτερο». Και είναι βέβαιο ότι το φώς, που δέχεται ο άνθρωπος από άλλον, είναι πιο στεγνό και καθαρό παρά εκείνο που έρχεται από τη δική του νόηση και κρίση· γιατί το δεύτερο είναι πάντα ποτισμένο και μουσκεμένο από τ'α αισθήματα και τις συνήθειές μας. Έτσι, υπάρχει τόση απόσταση ανάμεσα στη συμβουλή που δίνει ένας φίλος μας και που δίνουμε οι ίδιοι στον έαυτό μας, όση κι' ανάμεσα στη συμβουλή ενός φίλου κι' ενός κόλακα. Γιατί δεν υπάρχει μεγαλύτερος κόλακας από τον έαυτό μας· και δεν υπάρχει καλύτερο φάρμακο για την κολακεία του έαυτού μας από την ειλικρίνεια ενός φίλου. Οι συμβουλές είναι δύο ειδών· οι μὲν άφορούν τ'α ήθη και τους τρόπους, οι άλλες τις δουλειές. Για τις πρώτες: το καλύτερο προφυλακτικό για να διατηρηθεί ύγιης ή ψυχή, είναι η πιστή παραίνεση ενός φίλου. Το να ζητούμε από τον έαυτό μας άυστηρό λογαριασμό, είναι φάρ-

μακο καμμιά φορά παρά πολύ πικρό και διαβρωτικό. Το να διαβάζουμε καλά βιβλία ήθικης, είναι λίγο άνούσιο και άψυχο. Το να παρατηρούμε τ'α σφάλματά μας στους άλλους, είναι καμμιά φορά άκατάλληλο για την περιστάσή μας. Η καλύτερη, όμως, συνταγή (καλύτερη, λέω, να την εκτελέσουμε, όσο και να την πάρουμε), είναι η παραίνεση ενός φίλου. Είναι παράξενο να βλέπουμε τί χοντρές πλάνες κι' υπερβολικές άνοησίες πολλοί άνθρωποι κάνουν, με μεγάλη βλάβη για τη φήμη και την άπιτυχία τους, γιατί τους λείπει ένας φίλος για να τους συμβουλέψει. Γιατί, καθώς λέει ο Άγιος Ιάκωβος, μοιάζουν μ' εκείνους που «κυττάζονται καμμιά φορά στον καθρέφτη κι' άμέσως ξεχνούν τη μορφή και το πρόσωπό τους». Όσο για τις δουλειές, ο άνθρωπος μπορεί να σκεφθεί, άν θέλει, ότι δυο μάτια δε βλέπουν περισσότερο από ένα· ή ότι ο παίχτης βλέπει πάντα περισσότερο από το θεατή· ή ότι ένας θυμωμένος άντρας είναι τόσο σοφός, όσο κι' εκείνος, που έχει ξαναπει το άλφάβητο· ή ότι μπορούμε να πυροβολήσουμε το ίδιο κρατώντας το σ' ένα στήριγμα· και μπορεί να σκεφθεί κι' άλλες τέτοιες προσφιλείς και φουσκωμένες φαντασίες, για να νομίσει ότι είναι αυτός τ'α πάντα. Όταν όμως γίνουν όλα, ή βοήθεια της καλής συμβουλής βάζει σε ίσιο δρόμο τις δουλειές. Κι' άν ο άνθρωπος νομίζει ότι πρέπει να ζητήσει συμβουλή, αλλά κομματιαστά, ζητώντας συμβουλή για μια δουλειά από ένα και γι' άλλη δουλειά από άλλον, έχει καλώς (δηλαδή είναι ίσως καλύτερα παρά να μην είχε ζητήσει καθόλου)· αλλά διατρέχει δυο κινδύνους: τον ένα, ότι δε θα τον συμβουλέψουν πιστά· γιατί είναι σπάνιο, εκτός άν προέρχεται από τέλειο και άληθινό φίλο, να του δοθεί συμβουλή που να μη τείνει και να μην άποβλέπει σε μερικούς κόπους που είχε όποιος την έδωσε. Τον άλλο, ότι θα του δώσουν βλαβερή και επικίνδυνη συμβουλή (μολονότι με καλή πρόθεση), που θάνατι ένα κράμα άρρώστειας και φαρμάκου· το ίδιο σ'α να καλούσατε ένα γιατρό, που θεωρείται καλός για να θεραπεύσει την άρρώστεια που πάσχετε, αλλά δεν ξέρει την κρίση σας· και που μπορεί να σ'ας βάλει στον καλό δρόμο για μια τωρινή θεραπεία, αλλά θα καταστρέψει, από το άλλο μέρος την ύγεια σας, κι' έτσι θα γιατρέψει την άρρώστεια, αλλά θα σκοτώσει τον άσθενή. Ένας φίλος, όμως, που ξέρει πολύ καλά την καταστασή σας, θα προσέξει, βοηθώντας την τωρινή δουλειά σας, πως να μη προκαλέσει άλλες άνωμαλίες. Γι' αυτό μην επαναπαύεστε σε σκόρπιες συμβουλές· θα σ'α παρασύρουν μάλλον και θα σ'α πάνε στο στραβό δρόμο, παρά να σ'α κατευθύνουν και να σ'α κατατοπίσουν.

Ἐπειτα ἀπὸ τοὺς δύο αὐτοὺς εὐγενικοὺς καρποὺς τῆς φιλίας (εἰρήνη στὰ αἰσθήματα καὶ βοήθεια στὴν κρίση), ἀκλόουθεῖ ὁ τελευταῖος καρπός, πὺ μοιάζει τὸ ρόδι, γιομάτο πολλὰ σπυριά· ἐννοῶ τὴ βοήθεια πὺ παίρνει μέρος σ' ὄλες τὶς πράξεις καὶ τὶς περιστάσεις. Ἐδῶ, ὁ καλύτερος τρόπος νὰ δείξουμε ζωντανὴ τὴν πολύμερη χρησιμότητα τῆς φιλίας, εἶναι νὰ λογαριάσουμε καὶ νὰ ἰδοῦμε πόσα πράγματα ὑπάρχουν πὺ δὲ μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ τὰ κάνει μόνος του. Καὶ τότε θὰ φανεῖ πόσο φειδωλὸ ἦταν τὸ ρητὸ τῶν ἀρχαίων, ὅτι «ὁ φίλος εἶναι ἕνας ἄλλος ἑαυτὸς μας»· γιὰτὶ ὁ φίλος εἶναι πολὺ περισσότερο ἀπὸ ἑαυτὸς μας. Οἱ ἄνθρωποι ζοῦν τὴ ζωὴ τους καὶ πεθαίνουν πολλές φορές μὲ τὴν ἐπιθυμία γιὰ μερικὰ πράγματα πὺ εἶναι στὴν καρδιά τους· τὴν ἀποκατάσταση ἑνὸς παιδιοῦ, τὸ τέλειωμα ἑνὸς ἔργου, ἢ κάτι παρόμοιο. Ἄν ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀληθινὸ φίλο, μπορεῖ νὰ μείνει σχεδὸν ἡσυχος ὅτι ἢ φροντίδα γι' αὐτὰ τὰ πράγματα θὰ ἐξακολουθήσει κι' ἔπειτα ἀπ' αὐτόν. Ἔτσι, πὺ ὁ ἄνθρωπος νὰ αἰσθάνεται σὰ νὰ ὑπῆρχαν δύο ζωὲς στὶς ἐπιθυμίες του. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει σῶμα, καὶ τὸ σῶμα αὐτὸ περιορίζεται σ' ἕναν τόπο·

ὅπου, ὅμως, ὑπάρχει φιλία, ὄλες οἱ λειτουργίες τῆς ζωῆς εἶναι σὰ νὰ τοῦ ἔχουν δοθεῖ σ' αὐτόν καὶ στὸν ἀντιπρόσωπό του· γιὰτὶ μπορεῖ νὰ τὶς ἀσκεῖ μὲ τὸ φίλο του. Πόσα πράγματα ὑπάρχουν, πὺ ὁ ἄνθρωπος δὲ μπορεῖ νὰ πεῖ ἢ νὰ κάνει ὁ ἴδιος μὲ τιμιότητα κι' εὐπρέπεια; Ὁ ἄνθρωπος δύσκολα μπορεῖ ν' ἀναπτύξει μὲ μετριοφροσύνη τὶς ἀξίες του, καὶ πολὺ λιγώτερο νὰ τὶς ἐπαινέσει· ὁ ἄνθρωπος δὲ μπορεῖ μερικὲς φορές ν' ἀνεχθεῖ νὰ ἰκετέψει ἢ νὰ παρακαλέσει· καὶ πολλὰ παρόμοια. Ὅλα, ὅμως, ὅσα θὰ κοκκίνιζαν στὸ δικὸ μας στόμα, γίνονται εὐπρεπῆ στὸ στόμα ἑνὸς φίλου. Ἐπίσης, ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἕνα πρόσωπο, πὺ ἔχει πολλές ὑποχρεωτικές σχέσεις, πὺ δὲ μπορεῖ ν' ἀποφύγει. Ὁ ἄνθρωπος μονάχα σὰν πατέρας μπορεῖ νὰ μιλήσει στὸ γιό του· μονάχα σὰ σύζυγος στὴ γυναῖκα του· μονάχα μὲ ὄρους στὸν ἐχθρό του· ἐνῶ ἕνας φίλος μπορεῖ νὰ μιλήσει καθὼς ἀπαιτεῖ ἢ περίσταση καὶ ὄχι καθὼς ταιριάζει στὸ πρόσωπο. Δὲ θάχε, ὅμως, τελειωμὸν ἢ ἀπαρίθμηση αὐτῶν τῶν πραγμάτων: ἔδωσα τὸν κανόνα γιὰ τὴν περίπτωση πὺ ἕνας ἄνθρωπος δὲ θὰ μπορούσε νὰ παίξει ταιριαστὰ τὸ μέρος του: ἂν δὲν ἔχει φίλο, ἄς ἐγκαταλείψει τὴ σκηνή.

Μεταφρ. Γ. Ν. ΜΑΚΡΗΣ

ΑΠΝΟΙΑ

Θολή, βουβή κι' ἀσάλευτη εἶν' ἡ εἰκόνα
στὰ πέρατα, ὡς πὺ χάνεται τὸ μάτι.
Νεκρὴ εἶν' ἡ λεύκα ἀρχόντισσα. Κ' οἱ βάτοι
σὰ σκλάβοι τῆς πεσμένοι εἶναι στὰ γόνα.

Κρατάει τὴν ἀνάσα του ὁ μπάτης.
Κ' ἡ θάλασσα, στὴν πλέρια ἀκίνησια,
ὄραματίζεται ἄπνοη τὸ Μεσσία
νὰ περπατάει ἀπάνω στὰ νερά της.

ΜΑΡΙΑ ΙΩ. ΛΟΒΕΡΔΟΥ

